ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА БЕЗПЕКА 20.03.2026 | Еврен Балта

Туреччина діє обережно

Поки війна з Іраном змінює ситуацію в регіоні, Анкара намагається знайти баланс між економічними труднощами та загрозами безпеці

Зовнішня політика Туреччини вже багато років ґрунтується не стільки на міцних союзах, скільки на вибіркових маневрах: вона тримає зв'язок з різними центрами влади, що конкурують між собою, при цьому не допускає повної стратегічної залежності і зберігає собі простір для маневру в роздробленому регіоні. Але війна проти Ірану не тільки заважає цьому підходу, а й загалом ставить Анкару в набагато менш вигідну позицію. Туреччина не є ні воюючою стороною, ні спостерігачем. Вона опинилася в незручному становищі прифронтової держави і не може собі дозволити стати на чийсь бік, але при цьому страждає від конфлікту, якого не шукала і наслідків якого не може уникнути.

Економіка, безпековий сектор і порядок в регіоні під серйозною загрозою. Сама по собі кожна з цих сфер може здаватися контрольованою. Але всі разом вони викликають питання, чи зможе Туреччина зберегти обережну нейтральну позицію в цій війні.

Економіка Туреччини була вкрай крихка ще до початку конфлікту. Роки неефективної монетарної політики, численні девальвації валюти та висока інфляція послабили купівельну спроможність населення і довіру бізнесу. Тобто війна з Іраном не спричинила економічну кризу в Туреччині, а прискорила й поглибила.

Найбільш помітна криза в енергетичному секторі. Іран забезпечував близько 14 відсотків турецького імпорту газу. На тлі перебоїв в поставках через війну ця структурна залежність призвела до цінового тиску і посилила інфляцію, яку й без того важко стримати. Це рівною мірою впливає на транспортні та виробничі витрати, а також на ціну для споживачів.

Поза енергетичним сектором війна загрожує прагненню Туреччини позиціонувати себе як транзитний вузол між Центральною Азією, Близьким Сходом і Європою. Для турецьких стратегів стабільність

регіону – не просто геополітична мета. Це частина самої економічної моделі.

Дехто в Туреччині вважає, що ослаблення Ірану дасть шанс перенаправити вантажні, енергетичні та авіаперевезення на турецьку територію. Але можливі вигоди від цього з'являться не одразу і тільки за цілої низки умов. В короткостроковій же перспективі неспокій в Ірані та в Іраку призведе до падіння довіри інвесторів і затримки окупності інвестицій в інфраструктуру. Також роздроблений Іран може спричинити ті самі транскордонні проблеми, що свого часу Сирія: потоки біженців, нелегальні мережі і масштабну економічну кризу вздовж південного флангу Туреччини.

Безпекові наслідки війни з Іраном Туреччина відчула негайно

Безпекові наслідки війни з Іраном Туреччина відчула негайно. Влада підтвердила, що мінімум три балістичні або крилаті ракети, запущені з Ірану, впали або були перехоплені на території Туреччини. В перехопленні брали участь системи ППО НАТО. Але іранський уряд заперечує свою причетність і пояснює ці інциденти технічними несправностями або діями третіх осіб.

Реакція турецького уряду була напрочуд стриманою. Офіційні особи підтвердили походження ракет, але свідомо уникали формулювань, здатних загострити кризу. Головне, що Анкара не застосувала 5 статтю Північноатлантичного договору, хоча такі інциденти формально підпадають під її дію. Ця стриманість – свідоме стратегічне рішення, щоб не закривати дипломатичні канали та уникнути ескалації, яка змусила б Туреччину обирати сторону.

Застосування додаткових батарей Patriot запустило новий виток політично чутливої розмови про архітектуру турецької ППО. Внаслідок купівлі в 2019 році російської системи С-400 і подальшого виключення з американської програми F-35 Анкара перестала бути повністю сумісною з інтегрованою мережею ППО НАТО. Нинішня криза дуже чітко виявила прогалину, і тему знову винесли на публічне обговорення.

Тиск на економіку і систему безпеки сильний, але, можливо, він – не головна причина турецьких побоювань. Головна тема стратегічних міркувань Туреччини – питання про порядок в регіоні після війни, коли Іран буде значно ослаблено або дестабілізовано. І відповісти на нього непросто.

Турецька стратегія ніколи не ґрунтувалася на ідеологічній спорідненості з Ісламською Республікою. Проте Іран відігравав важливу роль в турецьких розрахунках балансу сил в регіоні. Він був противагою ізраїльському впливу, одним з небагатьох, хто був ще здатний забезпечувати багатополярність. З погляду Анкари, конфлікт зрештою призвів до того, що влада в регіоні переходить до Ізраїлю, і такий хід подій дуже непокоїть турецький уряд.

Риторика самого Ізраїлю тільки посилює це занепокоєння. В своїй промові в лютому 2026 року колишній прем'єр-міністр Ізраїлю Нафталі Беннет назвав Туреччину «новим Іраном» і попередив про загрозу з турецького боку. В таких формулюваннях важлива не стільки аналітична точність, скільки те, про що вони сигналізують Анкарі, а саме: Ізраїль, імовірно, бачить стратегічну проблему в тому, що після падіння Ірану Туреччина може набрати вагу в регіоні. Чи це відповідає ізраїльській політичній доктрині, чи просто відображає загострення напруги на тлі війни, поки незрозуміло. А от те, що реакція Туреччини на загрози змінюється, зрозуміло цілком.

Війна з Іраном ставить під загрозу переговори Туреччини з РКК

Ця війна – серйозний ризик для Туреччини, зокрема в курдському питанні. До війни Анкара вела переговори з РКК про роззброєння після того, як ув'язнений лідер Абдулла Оджалан в лютому 2025 року закликав організацію до роззброєння та розпуску. В травні 2025 року РКК заявила про готовність виконати цю вимогу, що стало найсерйознішою за майже 50 років спробою покласти край повстанському руху, який забрав життя десятків тисяч людей. Але війна з Іраном ставить цей процес під загрозу.

Іранська сестра РКК, Партія за вільне життя в Курдистані (PJAK), категорично відхилила заклик Оджалана до роззброєння. За повідомленнями, ЦРУ розглядало можливість надання зброї курдським угрупованням в Ірані для тиску на режим. Спочатку Вашингтон це заперечив. Потім президент Трамп також закликав іранських курдів взяти в руки зброю, сказавши, що це буде «чудово». Але за 48 годин він змінив курс. Для Анкари наслідки активізації курдських збройних угруповань на всій території Ірану очевидні: Іраном цей конфлікт не обмежиться.

Туреччина та Іран десятиліттями вирішували курдське питання спільно. Не як союзники, а як сусідні держави, зацікавлені в тому, щоб запобігти територіальній консолідації курдів уздовж спільного

кордону. Спільні операції проти інфраструктури PJAK та PKK, механізми обміну розвідувальною інформацією та скоординовані транскордонні операції відповідали функціональній логіці спільної політики безпеки. Те, чого зараз побоюється Анкара – це не просто ослаблення сусіда. Це розпад порядку, де курдське питання вдавалося контролювати, хоча й насильницькими методами.

В стратегічному баченні Туреччини Іран посідає інше місце, ніж коли-небудь посідала Сирія чи Ірак. Турецько-іранський кордон, офіційно встановлений в 1639 році – один з найдавніших стабільних кордонів в регіоні. Коли представники турецького уряду наголошують на суверенітеті й територіальній цілісності Ірану, це не просто дипломатична заява. Це історичне нагадування про цей порядок і занепокоєння тим, що може статися, якщо одна з небагатьох в регіоні стабільних державних структур почне розпадатися.

Це пояснює, чому Туреччина так обережно реагує на війну. Анкара намагається втримати кілька фронтів одночасно: пом'якшити економічний шок, не вносячи ще більше хаосу у внутрішню політику; нейтралізувати загрозу для безпеки, не втягуючись у пряму конфронтацію; запобігти новій хвилі курдських повстань за межами своїх кордонів; не допустити ні розпаду Ірану, ні безмежного панування Ізраїлю в регіоні.

Чи дає така позиція Туреччини можливість участі в формуванні нового порядку, чи, навпаки, позбавляє всіх шансів на це в разі, якщо цей порядок закріпиться – головне питання турецької зовнішньої політики.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Еврен Балта

Д-р Еврен Балта (Evren Balta) – політологиня, захистила дисертацію в *City University of New York (CUNY)*. Основні напрями її досліджень –

безпека, внутрішньодержавні конфлікти, зовнішня політика
Туреччини, популізм та громадянство в контексті транснаціоналізації.